

بررسی وظایف و مسئولیت مدنی مدیران و شرکا در شرکت با مسئولیت محدود در نظام حقوقی ایران

سونیا علیزاده سامع^۱، سامان سوزنی^۲

^۱ استادیار گروه حقوق کیفری و جرم شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلخچی

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد، رشته حقوق، گرایش خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلخچی

چکیده

مدیران شرکت که اداره کنندگان شرکت بامسئولیت محدود محسوب می شوند به مانند وکیل برای شرکت عمل می نمایند یعنی تا حدودی که به ایشان اختیار داده شده است مجاز هستند و خارج از اختیارات داده شده مجاز به هیچ اقدامی ولو به نفع شرکت نمی باشند بنابراین وظیفه دارند رعایت مصلحت شرکت را بنمایند و در موعدی که معین شده حساب زمان تصدی خود را به شرکاء اعلام دارند حتی اگر در حدود اختیارات داده شده سوء استفاده نمایند یا سهل انگاری، بی مبالاتی و بی احتیاطی آن ها موجب ورود خسارت به شرکت گردند، مسئول جبران خسارات وارده می باشند. مسئولیت شرکا در شرکت با مسئولیت محدود، مسئولیت شریک تا میزان آورده اوست و درقبال دیون تصفیه نشده شرکت مسئولیتی ندارد.

واژه های کلیدی: مسئولیت، مدیر، شرکا، شرکت با مسئولیت محدود، حقوق

مقدمه

در قانون تجارت، شرکت با مسئولیت محدود شرکتی است که دو یا چند نفر برای امور تجاری تشکیل داده‌اند. یکی از موضوعات مهم قابل طرح در قلمرو شرکت‌های تجاری از جمله شرکت با مسئولیت محدود، همانا بحث مسئولیت مدنی است وقتی بحث مسئولیت مدنی شرکت با مسئولیت محدود مطرح می‌شود، همراه با آن بحث مسئولیت مدنی مدیران نیز قابل طرح است. هر چند علی‌الاصول مدیران از طرف شرکت مبادرت به اقدام می‌کنند و در این صورت شرکت به عنوان شخص حقوقی باید مسئول باشد اما گاهی اقدام مدیر به نحوی است که چارچوب موازین قانونی یا اساسنامه را رعایت نمی‌کند به همین جهت موجب می‌گردد که به جای شرکت، مدیر مسئول باشد. بنابراین ترسیم مسئولیت مدیر از اهمیت خاصی برخوردار است. به همین دلیل تبیین مسئولیت این دو باید با هم صورت پذیرد. از طرفی انواع مسئولیت هر یک نیز باید بررسی شود بدین ترتیب که گاهی مسئولیت هر دو در مقابل اشخاص ثالث قابل طرح است و گاهی در مقابل شرکاء و همچنین گاهی مسئولیت هر یک در مقابل دیگری مطرح است و گاهی نوع مسئولیت متفاوت است به طوری که وقتی مسئولیت هر یک در مقابل اشخاص ثالث مطرح می‌شود گاهی از نوع قراردادی و گاهی غیرقراردادی و قانونی است که هر یک از شقوق فوق مستلزم بررسی جداگانه است. اما چه بسا دو محور اساسی و مهم در بحث مسئولیت در شقوق فوق از محورهای دیگر مهمتر است و آن همانا «موضوع و حدود اختیارات» است.

تعریف شرکت

دکتر کاتوزیان در تعریف شرکت آورده است: «شرکت عقدی است که به موجب آن دو یا چند شخص به منظور تصرف مشترک تقسیم سود و زیان و گاه مقصود دیگر حقوق خود را در میان می‌نهند تا به جای آن مالک مشاع از این مجموعه شوند» (کاتوزیان، ۱۳۸۹، ص ۴۶).

با توجه به این تعریف می‌توان گفت: اشاعه بودن منظور شده است و در عین حال اصالت هر یک از مالکین در مال مشاعی حفظ می‌شود و عملاً چنین شرکتی فاقد شخصیت حقوقی است.

تعریف شرکت با مسئولیت محدود

ماده ۹۴ ق.ت در خصوص تعریف شرکت با مسئولیت محدود مقرر می‌نماید: «شرکت با مسئولیت محدود شرکتی است که بین دو یا چند نفر برای امور تجاری تشکیل شده و هر یک از شرکاء بدون این که سرمایه به سهام یا قطعات سهام تقسیم شده باشد، فقط تا میزان سرمایه خود در شرکت مسئول قروض و تعهدات شرکت است».

با توجه به تعریف فوق اولاً سرمایه شرکت قابل تقسیم به سهام یا قطعات سهام نیست زیرا این خصیصه مختص شرکت‌های سهامی است. ثانیاً هر یک از شرکاء تا میزان سرمایه خود در شرکت مسئول قروض و تعهدات شرکت است، البته این خصیصه شبیه شرکت‌های عام و خاص است در صورتی که در شرکت‌های تضامنی و نسبی مسئولیت شرکاء محدود به آورده آنها نیست و شرکاء علاوه بر آورده خود مسئول تعهدات در قبال اشخاص ثالث می‌باشند (ستوده تهرانی، ۱۳۸۵، ص ۲۵۷).

باید توجه داشت که در لایحه جدید قانون تجارت و در ماده ۷۳۹ شرکت با مسئولیت محدود را این گونه تعریف نموده است: «شرکت با مسئولیت محدود شرکتی است که به وسیله یک یا چند شخص تشکیل گردیده و هر یک از شرکاء نسبت به بدهی‌ها و تعهدات شرکت تا میزان سرمایه‌ای که در شرکت گذارده‌اند مسئولیت خواهند داشت».

در مقایسه بین تعریف مزبور و تعریف قانون فعلی در ماده ۹۴ باید گفت هر دو تعریف با هم شبیه هستند اما در یک مورد بین آنها اختلاف است و آن اینکه در تعریف فعلی شرکت با مسئولیت محدود با دو نفر و بیشتر تشکیل می‌شود ولی در لایحه جدید قانون تجارت شرکت یک نفر هم خواهیم داشت.

از اینکه شرکت با مسئولیت محدود شرکت شخص است یا سرمایه باید گفت عده‌ای از حقوقدانان معتقدند که شرکت با مسئولیت محدود صرفاً شرکت سرمایه است و دلیل آن را همانا مهم دانستن سرمایه شرکاء در شرکت می‌داند و برای شرکاء نقش کمتری قائلند عده‌ای دیگر معتقدند که این شرکت در زمره شرکت شخص می‌باشد (همان، ص ۲۲۳).

اما باید گفت شرکت با مسئولیت محدود تلفیقی از شرکت شخص و سرمایه است به طوری که در روابط میان شرکاء شخصیت هر یک از شرکاء از اهمیت بسیار برخوردار است به همین دلیل انتقال سهم‌الشرکه بدون رعایت تشریفات امکان‌پذیر نیست. بنابراین در روابط میان شرکاء، شرکت با مسئولیت محدود، شرکت شخص بوده و شخصیت شرکاء بیش از آورده ایشان موثر می‌باشد و در روابط میان شرکت و اشخاص ثالث آنچه مورد توجه واقع می‌شود سرمایه شرکت است چون بیش از آورده مسئولیتی ندارد.

ماهیت حقوقی شرکت با مسئولیت محدود

در خصوص ماهیت حقوقی شرکت با مسئولیت محدود در حقوق ایران اختلاف نظر است به طوری که نظریات ذیل ارائه شده است:

۱- نظریه قراردادی: براساس این نظریه، شرکت تجاری را جز یک قرارداد نمی‌دانند به طوری که هر آنچه بین شرکاء تنظیم می‌شود بر اداره شرکت حاکم است و این توافق یا قرارداد بر مقررات قانونی ارجح است و هر گاه بین توافق و قوانین تعارض وجود داشته باشد توافق و اراده شرکاء حاکم است (صقری، ۱۳۸۹، ص ۱۱۲).

در جهت ایرادات و انتقادات وارد بر این نظریه گفته شده است که شرکت تجاری به صرف قرارداد و توافق تشکیل نمی‌شود بلکه تشکیل آن بر یک سلسله اقدامات قانونی استوار است که قانون‌گذار رعایت آنها را لازم و ضروری می‌داند (اسکینی، ۱۳۹۳، ص ۲۲).

۲- نظریه سازمانی: عده‌ای به طور صریح تمام شرکت‌ها را سازمانی صرف تلقی کرده و در نتیجه قائل به سازمانی بودن ماهیت حقوقی شرکت هستند.

در این نظریه، شرکت به عنوان یک سازمان تلقی می‌شود و ناشی از توافق و اراده شرکاء نیست و هر گاه بین مینای ارادی شرکاء و مقررات قانونی تعارض داشته باشد براساس این نظریه مقررات قانونی بر اراده شرکاء ترجیح دارد (ستوده تهرانی، ۱۳۸۵، ص ۱۷).

۳- نظریه قراردادی - سازمانی: براساس این نظریه شرکت صرفاً ناشی از اراده و توافق شرکاء نیست و همچنین صرفاً یک سازمان نیز نمی‌باشد. براساس این نظریه ابتدا اراده طرفین در جهت ایجاد شرکت شکل می‌گیرد سپس قانون به این موجود ناشی از اراده طرفین شخصیت حقوقی می‌بخشد. طرفداران این نظریه، شرکت را تلفیقی از دو خصیصه یعنی قراردادی و سازمانی می‌دانند (اسکینی، ۱۳۹۳، ص ۱۵).

به نظر می‌رسد که از بین سه نظریه، نظریه اخیر با موازین قانونی و از جمله ماده ۹۴ ق.ت. منطبق است به طوری که از یک طرف باید افراد از طریق توافق و قرارداد مبادرت به تشکیل شرکت و آورده خود نمایند و از طرف دیگر قانون‌گذار به این توافق، یک خصیصه مهم یعنی شخصیت حقوقی می‌بخشد.

حقوق شرکاء در شرکت با مسئولیت محدود

ماده ۱۰۸ ق.ت. در خصوص تقسیم سود و زیان بین شرکاء مقرر داشته: «روابط بین شرکاء تابع اساسنامه است. اگر در اساسنامه راجع به تقسیم نفع و ضرر مقررات خاصی نباشد تقسیم مزبور به نسبت سرمایه شرکاء به عمل خواهد آمد». پس اگر در اساسنامه به سکوت برگزار شده باشد تقسیم منافع به نسبت سرمایه است اما اگر بخواهند می‌توانند در اساسنامه سود را از نسبت سهم‌الشرکه زیادتر یا کمتر ببرند.

از این که بتوان یکی از شرکاء را به کلی از سود محروم کرد چنین شرطی محکوم به بطلان است. زیرا در ماده ۱۰۷ صرفاً در مقام بیان تقسیم و اختصاص سود به بیشتر یا کمتر از حد خود است و نه محرومیت. مضافاً محروم کردن یکی از شرکاء به کلی به موجب شرط مندرج در اساسنامه یا هر تصمیم دیگری برخلاف مقتضای ذات قرارداد تشکیل شرکت است و در نظر گرفتن تمام سود برای یک یا چند شریک و محروم کردن دیگران از بردن سود به منزله این است که شرکاء قصد نداشته‌اند که عقد شرکت منعقد کنند (تفرشی، ۱۳۸۷، ص ۵۶). از جمله حقوق شرکاء این که:

- می‌توانند با تصویب اکثریت دارندگان بیش از نصف سرمایه، شرکت را منحل نمایند (م ۱۱۴ ق.ت).
- می‌توانند با اکثریت عددی شرکاء که لااقل سه ربع سرمایه شرکت را نیز دارا باشند اساسنامه شرکت را تغییر دهند. (ماده ۱۱۲ ق.ت).

- می‌توانند تابعیت شرکت را تغییر دهند.
- می‌توانند با انتخاب مدیر یا مدیران در اداره شرکت دخالت نمایند.
- می‌توانند سهم‌الشرکه خود را به غیر منتقل نمایند با رضایت عده‌ای از شرکاء که لااقل سه ربع سرمایه متعلق به آنها بوده و اکثریت عددی نیز داشته باشند.

در لایحه جدید قانون تجارت علاوه بر حقوق فوق‌الذکر، حقوق دیگری نیز برای شرکاء قائل شده است بدین ترتیب که در ماده ۴۷۴ مقرر شده است:

«شخص یا اشخاصی که مجموع سهام و یا سهم‌الشرکه آنها دست کم یک پنجم سرمایه شرکت باشد می‌توانند در صورت تخلف یا تقصیر هر یک از مدیران و یا بازرس شرکت به نام و از طرف شرکت و به هزینه خود علیه آنها اقامه دعوی نموده و جبران کلیه خسارات وارده به شرکت را از آنها بخواهند. در صورت محکومیت خواندگان، حکم به نفع شرکت اجرا می‌شود و اقامه‌کنندگان دعوی صرفاً مستحق هزینه‌ها و خسارات دادرسی می‌باشند».

البته شبیه همین ماده هم اکنون در ل.ا.ق.ت. در شرکت‌های سهامی مقرر شده بود اما در خصوص شرکت با مسئولیت محدود چنین مقرره‌ای نداریم. بدیهی است در صورت تصویب لایحه جدید قانون تجارت مفاد ماده فوق‌الذکر می‌تواند برای شرکت‌های با مسئولیت محدود حاکم شود و شرکاء از حقوق امتیاز مهم فوق‌الذکر بهره‌مند گردند.

وظایف شرکاء در شرکت با مسئولیت محدود

از جمله وظایف شرکاء در شرکت با مسئولیت محدود در حقوق ایران عبارتست از:

- ۱- شرکاء به موجب ماده ۹۶ ق.ت. موظفند که بخش نقدی سرمایه شرکت را پرداخت کنند تا با این روش موجبات تشکیل شرکت فراهم گردد و اگر سرمایه غیرنقدی باشد مانند حقوق مالی از قبیل حق اختراع و حق اکتشاف و همچنین اموال غیر منقول و اموال منقول، عمل تقویم را انجام دهند (ماده ۹۶ ق.ت).
- ۲- شرکاء موظفند جهت تنظیم شرکت نامه اقدام نمایند.
- ۳- شرکاء موظفند در شرکت نامه، محل اقامت شرکت، تابعیت شرکت، میزان سرمایه و موضوع عملیات را قید نمایند.
- ۴- شرکاء موظفند برای شرکت اسم مخصوص را انتخاب نمایند.
- ۵- در صورت تمایل و در عین حال در صورت اتفاق آراء در جهت تنظیم اساسنامه شرکت اقدام نمایند و در اساسنامه حدود اختیارات مدیران و هیئت نظار را قید کنند.

وظایف مدیر یا مدیران در شرکت با مسئولیت محدود

قانون تجارت ایران برای مدیر شرکت با مسئولیت محدود اختیارات بسیاری قائل شده است. علت این امر این است که قانون مزبور از قانون فرانسه سال ۱۹۲۵ که نسبتاً جدید است اقتباس شده و عقاید جدید راجع به مدیریت شرکت در آن در نظر گرفته شده است (ستوده تهرانی، ۱۳۸۵، ص ۶۵).

ماده ۱۰۵ ق.ت. مقرر می‌دارد: «مدیران شرکت کلیه اختیارات لازمه را برای نمایندگی و اداره شرکت خواهند داشت مگر این که در اساسنامه غیر این ترتیب مقرر شده باشد. هر قرارداد راجع به محدود کردن اختیارات مدیران که در اساسنامه تصریح به آن نشده، در مقابل اشخاص ثالث باطل و کان لم یکن است.»

با توجه به این ماده معلوم می‌شود که اختیارات مدیر همانند وکیل نیست بلکه مدیران نماینده شخصیت حقوقی می‌باشند و کلیه اختیارات لازمه را دارند. اما اگر شرکاء بخواهند اختیارات مدیر را محدود نمایند باید در اساسنامه پیش‌بینی کنند. حال اگر مدیری از چارچوب اختیارات محدود شده در اساسنامه تجاوز کند در مقابل اشخاص ثالث مسئول است و شخص ثالث نمی‌تواند به شرکت مراجعه نماید. اما اگر این محدودیت در قراردادها و موارد دیگر غیر از اساسنامه پیش‌بینی شده باشد در مقابل اشخاص ثالث اعتبار ندارد (اسکینی، ۱۳۹۳، ص ۲۳۸).

طبق اصول کلی وظایف مدیر شرکت با مسئولیت محدود علاوه بر اداره امور و حفظ منافع شرکت به قرار ذیل خواهد بود:

- ۱- رعایت کلیه مقرراتی که طبق قانون و اساسنامه شرکت پیش‌بینی شده است.
- ۲- تنظیم ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت در پایان هر سال.
- ۳- دعوت شرکاء برای تصویب ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت.
- ۴- تقسیم سود ویژه شرکت در پایان هر سال بین شرکاء.
- ۵- منظور نمودن حداقل ۵٪ از سود ویژه شرکت در هر سال به عنوان سرمایه احتیاطی تا زمانی که مبلغ سرمایه احتیاطی به یک دهم سرمایه شرکت برسد.
- ۶- حضور در جلسات شرکاء و مجامع عمومی شرکت و دادن هر گونه توضیحی راجع به امور شرکت.
- ۷- اجرای تصمیماتی که شرکاء طبق قانون و اساسنامه شرکت برای امور شرکت اتخاذ می‌کنند.

۸- انجام کلیه مقررات قانونی که برعهده شرکت است.

در صورتی که چند نفر به عنوان مدیر شرکت تعیین شده باشند و اختیارات هر یک در اساسنامه تعیین شده باشد هر یک از آنان دارای کلیه اختیارات لازم برای اداره امور شرکت می‌باشند. اساسنامه شرکت با تصمیم شرکاء نیز می‌تواند برای شرکت، هیئت مدیره تعیین نموده و به هیئت مدیره اختیار بدهد برای اداره امور شرکت مدیرعاملی از بین خود یا از خارج انتخاب نموده و اختیارات او را تعیین کند (کاتبی، ۱۳۸۹، ص ۵۵)

از جمله وظایف مدیر، رعایت موضوع شرکت است. موضوع شرکت در تعیین حقوق و تعهدات آن موثر است. اعمال مدیر باید در حدود موضوع شرکت باشد و بنابراین اختیارات مدیر فقط در حدود موضوع شرکت معتبر است نه خارج از آن. اعمال ماده ۱۰۵ موكول به این است که شرکت دارای اساسنامه بوده و در اساسنامه محدودیتی وجود نداشته باشد و در عین حال اعمال این ماده منوط است به این که مدیران در مقام نمایندگی شرکت عمل کرده باشند. باید توجه داشت اگر اساسنامه درباره اختیارات مدیر ساکت باشد مدیر دارای اختیارات مطلق است مشروط بر این که قرارداد جداگانه بین شرکاء و مدیر، اختیارات او را محدود نکرده باشد (اسکینی، ۱۳۹۳، ص ۸۹).

مسئولیت مدیران در شرکت با مسئولیت محدود

اگر قرارداد منعقد با شخص ثالث در دوره مربوط بعد از تشکیل و قبل از تصفیه باشد در این صورت شرکت به عنوان شخص حقوقی مسئول است اما هر گاه قرارداد در شرایطی از سوی مدیران به عبارت بهتر همان موسسین با شخص ثالث منعقد می‌شود که یا هنوز شرکت تشکیل نشده یعنی شخصیت حقوقی پیدا نکرده است و یا این که شرکت منحل شده و دوره تصفیه آن نیز به اتمام رسیده است که در هر دو صورت مزبور شرکت در قبال شخص ثالث مسئولیتی ندارد بلکه مدیران یا بهتر بگوییم موسسین شرکت به عنوان شخص حقیقی باید پاسخگوی شخص ثالث باشند و نوع مسئولیت مدیران یا به عبارتی بهتر همان موسسین در مقابل شخص ثالث یک حالت مستقیم را دارد.

مسئولیت مدیران با توجه به معیار «موضوع شرکت»

هر گاه، مدیران شرکت مبادرت به انعقاد قرارداد با شخص ثالث، آن هم در خارج از حدود موضوع شرکت نمایند در این صورت باید گفت شرکت مسئول نیست. دلیل این که حدود موضوع شرکت باید از سوی مدیران رعایت بشود این است که هر گونه قرارداد و معامله‌ای را در چارچوب موضوع منعقد کنند تا از هر گونه سوءاستفاده از اختیارات مدیران و احیاناً تضرر سهامداران جلوگیری شود. زیرا موضوع شرکت که همان هدف اصلی شرکت را تشکیل می‌دهد و سهامداران برای تحقق آن هدف در شرکت سرمایه‌گذاری می‌کنند، از هر لحاظ حائز اهمیت بوده و اشخاص ثالث نیز با توجه به موضوع شرکت با شرکت قرارداد تنظیم و سایر اعمال حقوقی را انجام می‌دهند (عرفانی، ۱۳۸۴، ص ۶۳).

به همین جهت است که هر گاه مدیری خارج از موضوع شرکت با شخص ثالث قرارداد منعقد نماید، صرفاً مدیر را مسئول قرار می‌دهد و نه شرکت را. البته مسئولیت مدیر از نوع غیر قراردادی است، چون قرارداد باطل است و علت بطلان این است که مدیر از ابتدا با قصد نیابت از طرف شرکت معامله را منعقد کرده است و وقتی شرکت قرارداد را تنفیذ نکند قرارداد باطل است و در نتیجه مسئولیت مدیر یک مسئولیت مدنی غیر قراردادی است.

مسئولیت مدیران با توجه به معیار «حدود اختیارات مقرر برای مدیران»

یکی از شرایطی که لازم است تا با انعقاد قرارداد از سوی مدیران شرکت با شخص ثالث، مسئولیت متوجه شرکت باشد این است که مدیران به هنگام انعقاد قرارداد در چارچوب اختیاراتی که در اساسنامه برای مدیران تعیین شده مبادرت به انعقاد قرارداد نمایند البته اگر در اساسنامه اختیارات مدیر محدود نشده باشد مشکلی نیست اما اگر محدود شده باشد و این محدودیت در اساسنامه پیش‌بینی شده باشد مدیر حق ندارد خارج از این اختیارات تعیین شده قرارداد منعقد نماید (ماده ۱۰۵ ق.ت) حال هر گاه خارج از اختیارات مبادرت به انعقاد قرارداد نماید در این صورت شرکت مسئولیتی ندارد زیرا شرکت به موجب ماده ۱۰۵ می‌تواند در مقابل اشخاص ثالث به محدودیت اختیارات مدیر استناد نماید. بنابراین در این صورت خود مدیر بایستی در مقابل اشخاص ثالث پاسخگو باشد (عرفانی، ۱۳۸۴، ص ۱۲۵).

باید توجه داشت که در صورت حاکمیت لایحه جدید قانون تجارت موجب می‌شود مسئولیت مدیران در مقابل اشخاص ثالث در صورت عدم رعایت حدود اختیارات کاهش یابد به طوری که همان گونه که در بند قبلی گفته شد در ماده ۷۶۵ لایحه جدید قانون تجارت مقرر شد هر گونه تحدید اختیارات در اساسنامه و مصوبات دیگر برای مدیر در مقابل اشخاص ثالث اعتبار ندارد و همچنان شرکت مسئول است و نه مدیر. که در صورت تصویب این قانون موجب می‌گردد حقوق اشخاص ثالث بیشتر حفظ شود.

مسئولیت مدیران با توجه به معیار «اخذ تصمیم از سوی هیئت مدیره جهت انعقاد قرارداد و ذکر سمت به هنگام انعقاد قرارداد با ثالث»

یکی از شرایطی که مدیران به هنگام انعقاد قرارداد باید رعایت کنند تا شرکت مسئول باشد این است که همه مدیران که مجاز به انعقاد قرارداد می‌باشند در انعقاد قرارداد نقش داشته باشند و مدیران به طور فردی عمل نکنند چون اقدام باید به صورت جمعی باشد.

حال هر گاه یکی از مدیران به طور مستقل مبادرت به انعقاد قرارداد با ثالث نماید این معامله به شرکت ارتباط ندارد (اسکینی، ۱۳۹۳، ص ۵۶) و خود مدیر بایستی شخصاً پاسخگو باشد و شرکت در قبال این معامله مسئولیتی ندارد.

البته این نکته را باید توجه داشت که در شرکت‌های با مسئولیت محدود هر گاه در اساسنامه صراحتاً مدیران مجاز را مشخص کرده باشد که مشکلی نیست اما هر گاه راجع به حدود اختیارات مدیران متعدد موضوع به سکوت برگزار شده باشد، به نظر می‌رسد که هر یک از مدیران دارای کلیه اختیارات لازم برای اداره شرکت هستند. بنابراین هر گاه یک مدیر هم مبادرت به انعقاد قرارداد با شخص ثالث نمود شرکت را مسئول قرار می‌دهد و لزومی به امضای همه مدیران نیست (همان، ص ۵۹).

مضافاً باید گفت که یکی از شرایطی که مدیران به هنگام انعقاد قرارداد باید رعایت کنند تا شرکت مسئول باشد این است که مدیران عزل نشده باشند یا استعفا نداده باشند اما همان گونه که گفته شد حتی اگر عزل شده باشند یا استعفا داده باشند اما مراتب عزل یا استعفا به اداره ثبت شرکت‌ها اعلام نشده باشند و آگهی نشده باشد همچنان مدیر تلقی می‌شوند بنابراین تا پیش از آگهی در روزنامه هر گاه معامله انجام دهند معامله برای شرکت تلقی می‌شود و شرکت مسئول است و گفتیم فلسفه حکم ماده مزبور این است که حقوق اشخاص ثالث حفظ شود که این امر در ماده ۷ قانون ثبت شرکت‌ها مقرر شده بود حال هر گاه مدیری عزل شود یا استعفا کند و مراتب عزل یا استعفا به اداره ثبت شرکت‌ها اعلام و مراتب نیز آگهی گردد اما بعد از این

مرحله مدیر نسبت به انعقاد قرارداد اقدام نماید در این صورت شرکت مسئول نمی‌باشد زیرا ماده ۷ قانون ثبت شرکت‌ها^۱ موضوع را از زمان اطلاع تمام شده تلقی نموده است حال با عدم ترتب مسئولیت بر شرکت باید خود مدیر امضا کننده قرارداد را در قبال اشخاص ثالث مسئول تلقی کرد.

همچنین باید گفت که یکی از شرایطی که مدیران به هنگام انعقاد قرارداد باید رعایت کنند تا شرکت مسئول باشد این است که سمت خود را قید کنند. حال اگر مدیر شرکت در هنگام انعقاد قرارداد سمت خود را تصریح ننماید تعهدات ناشی از عقد بر دوش مدیر است و اوست که باید پاسخگو باشد چون قصد باطنی که به نحوی اعلان نشده باشد در عالم حقوق اعتباری ندارد و اراده باطنی تا زمانی که اعلام نشده و جنبه بیرونی نیافته است اثر حقوقی ندارد (کاتوزیان، ۱۳۸۷، ص ۳۹).

البته یک ابهام باقی می‌ماند که اگر به هنگام انعقاد قرارداد، سمت را ذکر ننماید آیا بعد از انعقاد قرارداد اگر ثابت نماید که قرارداد برای شرکت بوده آیا می‌توان به موجب ماده ۱۹۶ قانون مدنی، قرارداد را برای شرکت دانست، باید گفت که حفظ حقوق اشخاص ثالث ایجاب می‌کند که برای شرکت ندانیم بنابراین در نتیجه مدیر شخصاً مسئول است.

بنابراین مدیران بایستی در هنگام معامله برای شرکت و از جانب شرکت سمت خود را تصریح نمایند والا چنانچه در هنگام معامله سمت خود را بیان ننمایند بعداً نیز نمی‌توانند اصیل نبودن خود را ثابت کنند و در نتیجه بایستی شخصاً پاسخگو باشند و طرف قرارداد بایستی به خود مدیران برای اجرای قرارداد رجوع نماید. حتی اگر به فرض اینکه مدیر ثابت نماید که برای شرکت و از جانب شرکت قرارداد را منعقد کرده هر چند شرکت مسئول است اما مسئولیت مدیران را منتفی نمی‌کند.

مسئولیت مدیران در موارد نقض وظایف قانونی در برابر شرکاء

مدیران شرکت دارای وظیفه در مقابل شرکت هستند به جای وظیفه در مقابل شرکاء، لذا بعید است که شرکاء قادر به طرح دعوی مستقیم علیه مدیران به جهت اعمال آنها باشند. البته استثنائاتی نیز وجود دارد آن هم در جایی که برای مثال مدیر قراردادی بین خود و سهامداران منعقد نموده باشد و این امر ممکن است یک رابطه نمایندگی ایجاد کرده باشد و همین امر موجبات مسئولیت ناشی از نقض وظیفه را فراهم کرده باشد (عباسلو، ۱۳۹۴، ص ۶۳).

نتیجه

در مورد مسئولیت قراردادی، در صورتی شرکت در مقابل اشخاص ثالث مسئول است که چند شرط رعایت گردد. در این صورت موجب می‌شود که شرکت مسئول تلقی گردد. رعایت موضوع، حدود اختیارات، ذکر سمت از سوی مدیر به هنگام انعقاد قرارداد با ثالث از جمله این شرایط است. اما هر گاه هر یک از شرایط رعایت نشود مدیران رأساً و شخصاً در مقابل اشخاص ثالث مسئول خواهند بود

در مورد مسئولیت قراردادی بعضاً مواردی پیش می‌آید که وقتی شرکت پاسخگوی شخص ثالث شناخته شد می‌تواند به مدیران رجوع نماید البته با این فرض که بتواند ارکان سه گانه مسئولیت مدنی را به اثبات برساند و در صورتی که مدیر در مقابل

^۱ ماده ۷ قانون ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۳۱۰/۳/۱۱ مقرر می‌دارد: «تغییرات راجع به نمایندگان شرکت و یا مدیران شعب آن باید به اداره ثبت اسناد (اداره ثبت شرکت‌ها) اطلاع داده شود و تا وقتی که این اطلاع داده نشده، عملیاتی که نماینده و یا مدیر سابق به نام شرکت انجام داده عملیات شرکت محسوب است.

شخص ثالث به جهت عدم رعایت شرایط مسئول شناخته شد و در برخی موارد می‌تواند به شرکت رجوع نماید و آن خسارتی که به شخص ثالث پرداخته از باب استفاده بلاجهت از شرکت مطالبه نماید. اما در مورد مسئولیت غیر قراردادی، از اینکه مدیران در راستای امور اداری شرکت اقدام نماید در این صورت علی‌الاصول شرکت مسئول است اما اگر مدیر در راستای امور اداری اقدام ننماید و یا مرتکب اتلاف و تسبیب شود شخصاً مسئول است و در صورت ورود خسارت به شخص ثالث باید شخصاً پاسخگو باشد. در مورد نقض قوانین و مقررات و نقض وظایف مقرر هم باید گفت مدیر نه تنها در مقابل شخص ثالث بلکه در مقابل شرکت و بعضاً در مقابل شرکاء نیز مسئول می‌باشد.

منابع و مأخذ

- ۱) اسکینی، ربیعا. ۱۳۹۳. حقوق تجارت، شرکت‌های تجاری، جلد اول، انتشارات سمت.
- ۲) تفرشی، محمد عیسی. ۱۳۸۷. مباحثی تحلیلی از حقوق شرکت‌های تجاری، جلد اول، چاپ اول، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.
- ۳) ستوده تهرانی، حسن. ۱۳۸۵. حقوق تجارت، جلد دوم، نشر دادگستر.
- ۴) صقری، منصور. ۱۳۸۹. تعریف شرکت تجاری، تحولات حقوق خصوصی زیر نظر دکتر کاتوزیان، چاپ سوم، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۵) عباسلو، بختیار. ۱۳۹۴. ماهیت حقوقی رابطه مدیران شرکت سهامی با شرکت و اشخاص دیگر، دانشگاه تربیت مدرس.
- ۶) عرفانی، محمود. ۱۳۸۴. حقوق تجارت، جلد دوم، انتشارات میزان.
- ۷) کاتبی، حسینعلی. ۱۳۸۹. حقوق تجارت، تهران، انتشارات سمت.
- ۸) کاتوزیان، ناصر. ۱۳۸۹. مشارکت‌ها، صلح و عطایا، چاپ چهارم، انتشارات گنج دانش.
- ۹) کاتوزیان، ناصر. ۱۳۸۷. حقوق مدنی، الزام‌های خارج از قرارداد مسئولیت مدنی، ضمان قهری، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم.